

Els programes aquàtics a les piscines públiques cobertes: rendibilitat social i econòmica

■ ANTONIO M. SERRANO ZAFRA

Llicenciat en Ciències de l'Activitat Física i l'Esport.
Universitat de Granada

■ M.ª ELENA GARCÍA MONTES

■ AURELIO SÁNCHEZ VINUESA

Professors Titulars en la Facultat de Ciències de l'Activitat Física i l'Esport.
Universitat de Granada

■ Paraules clau

Piscines cobertes, Rendibilitat econòmica, Rendibilitat social

Resum

En l'actualitat, a Andalusia s'estan produint importants inversions en la construcció de piscines cobertes públiques, per la qual cosa sembla necessari determinar indicadors que permetin d'aplicar fórmules que millorin la gestió i l'oferta esportiva que s'estan duent a terme en aquesta mena d'instal·lacions. Els programes aquàtics són una part fonamental en la programació d'activitats que es desenvolupen a les piscines cobertes. Tenint en compte la seva contrastada importància, cal conèixer la resposta social dels usuaris davant l'oferta d'aquests programes i la

seva repercussió en el balanç econòmic de la instal·lació; d'aquesta forma, es podrà arribar a proposar una oferta d'activitats en la làmina d'aigua, que s'ajusti tant a les exigències dels usuaris, com a les necessitats de la instal·lació, per tal d'equilibrar-ne el balanç econòmic.

Introducció

La demanda de programes d'activitats aquàtiques és una dada aclaridora de la necessitat de construcció de piscines cobertes (Moreno, 1997). Si a això afegim que hi ha una saturació en els programes aquàtics que es desenvolupen a hores d'ara a les piscines, es pot arribar a confirmar la necessitat de creació de nous programes d'activitats i la construcció de noves instal·lacions per a aquest ús (Blanco, 1991).

Segons Moreno (1997), tant la possible demanda de programes aquàtics, com la saturació dels ja existents, comporta atendre les necessitats dels usuaris i cobrir les expectatives de mercat en aquest àmbit de l'activitat física; tanmateix, per a Mestre (1989), aquests dos aspectes han de ser analitzats tenint en compte les peculiaritats dels municipis i cal emprendre estudis, que evitin caure en un error de planificació.

Els programes d'activitats aquàtiques són una part fonamental del funciona-

ment de les piscines cobertes, no és debades que aquestes activitats són la base de la seva programació. Gran part del seu horari de funcionament és utilitzat per impartir les diferents modalitats de cursos enfocats a tota la població. Per això cal conèixer si realment aquests programes tenen un suport social adequat i si aquest es correspon amb una rendibilitat econòmica o bé, al contrari, es plantegen activitats amb l'objectiu que aquesta oferta sigui com més àmplia millor, atenent els diferents tipus d'usuaris, sense arribar a valorar els possibles costos.

Des d'aquesta perspectiva, en aquest estudi ens proposem com a objectiu principal conèixer la rendibilitat econòmica i social de les diferents activitats desenvolupades en el recinte del vas a les piscines cobertes gestionades directament per les diferents administracions públiques a Andalusia.

Aquest objectiu pot aclarir-nos si a les piscines públiques cobertes andaluses es realitzen activitats tenint en compte la rendibilitat econòmica, la rendibilitat social, o totes dues, atès que poden existir activitats que comportin pèrdues econòmiques, però que tanmateix estiguin complint amb la necessitat d'oferir la possibilitat de realitzar algun tipus de pràctica esportiva a sectors minoritaris de població.

■ Abstract

Nowadays in Andalusia is taking place important investments in the construction of public indoor swimming pools, so it seems necessary to determine the roadsigns that let applying prescriptions to improbe the management and the sport offer in these kind of installations.

Aquatic programmes are an essential part of the activities develop in indoor swimming pools. Taking this into account, it's necessary to know the social answer of the users to the offer of these programmes and its repercussion on the economical balance of the installation, then we will be able to propose.

■ Key words

Indoor swimming pools, Economical profitability, Social profitability

Material i mètode

El cens més actualitzat d'instal·lacions esportives publicat a Andalusia, data de l'any 1997. Aquest cens, segons dades de l'Institut Andalús de l'Esport, xifra en 17 les piscines cobertes públiques i privades a la nostra Comunitat Autònoma.

Segons la informació recollida a les Diputacions i capitals de cadascuna de les províncies andaluses, fins a l'abril del 2002, el nombre real de piscines cobertes a Andalusia és de 61.

El nostre estudi s'ha centrat en totes les piscines cobertes públiques de què es té constància i que són gestionades de forma directa per l'administració. Ara com ara aquestes arriben a un total de 39 piscines (taula 1).

Les piscines on es realitzarà l'estudi tindran en comú que la mateixa administració (Diputació, Ajuntament, Junta d'Andalusia, Organisme Autònom, Empresa Pública de Gestió) és qui gestiona la instal·lació, encara que no vol dir que tots els serveis i activitats es portin a terme a través d'una gestió directa. En tots els casos, hi ha un responsable de la instal·lació o més d'un, que tenen relació laboral directa amb l'administració, a la qual han d'informar del funcionament del recinte, com a entitat propietària que n'és.

A totes se'ls ha fet arribar un qüestionari elaborat per a l'obtenció de dades, havent aconseguit resposta d'un total de tretze, cosa que suposa un 33% del total.

Per a la realització de la investigació s'ha elaborat un qüestionari titulat "Costos de gestió i oferta esportiva d'instal·lacions aquàtiques cobertes a Andalusia" (Annex), compost per un total de vint-i-sis preguntes.

En aquest qüestionari es va preguntar, als responsables de les instal·lacions, sobre aspectes de rendibilitat, entenent com a tal tant la forma d'obtenir beneficis econòmics, basats en comptes de resultats (anàlisi del balanç d'ingressos i despeses que té cada instal·lació), com la d'assolir beneficis socials, interpretats

a través del nivell d'ocupació (nombre d'usuaris al dia en cada un dels programes analitzats) i el grau de satisfacció dels usuaris (tenint en compte les seves estimacions sobre preus, adherència als programes, queixes, demandes...), tot utilitzant en cada cas una valoració mitjançant una escala en què es determina subjectivament la rendibilitat, com a "molta, poca, força o cap rendibilitat" sempre en funció de les estimacions pel que fa al funcionament que tenen els mateixos dirigents de les instal·lacions.

Per a l'elaboració del qüestionari s'han tingut presents treballs relacionats amb el nostre tema d'estudi, plantejats en altres comunitats autònomes com València i Catalunya (Moreno, 1997; Servei d'Equipaments Esportius, 1998 i 2001).

Tenint en compte l'objectiu del treball, hem portat a terme l'ús de l'anàlisi descriptiva de les taules de freqüències dels ítems emmarcats en el qüestionari.

En els nostres resultats tindrem sempre en compte que hem intentat d'accedir a trenta-nou piscines cobertes, havent-ne obtingut resposta d'un total de tretze; aquestes tretze són considerades com el 100 % de la nostra població. A partir d'aquest percentatge seran analitzats cada un dels resultats.

Les dades han estat processades utilitzant Microsoft Excell i el paquet estadístic SPSS 10 per a PC.

Resultats

Els resultats seran exposats mitjançant una anàlisi comparativa dels resultats obtinguts en analitzar les dades que fan referència al grau d'importància que té la rendibilitat econòmica i social de cada un dels programes aquàtics (cursos d'aprenentatge, natació terapèutica, natació per a bebès, natació lliure, programes aquàtics per a persones discapacitades i gimnàstica a l'aigua), en la gestió de les piscines cobertes enquestades.

Rendibilitat econòmica i social dels cursos d'aprenentatge

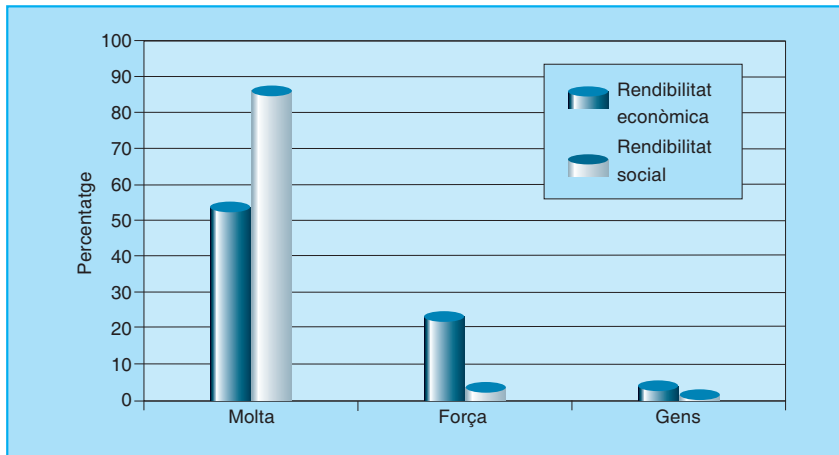
En comparar els resultats sobre la rendibilitat econòmica i social dels cursos d'aprenentatge que es realitzen a les piscines públiques cobertes andaluses, vam comprovar que aquesta mena d'activitats són d'una rendibilitat social absoluta a totes les instal·lacions, i en la majoria dels casos també són de gran rendibilitat econòmica, perquè només en el 10% de

■ Taula 1.

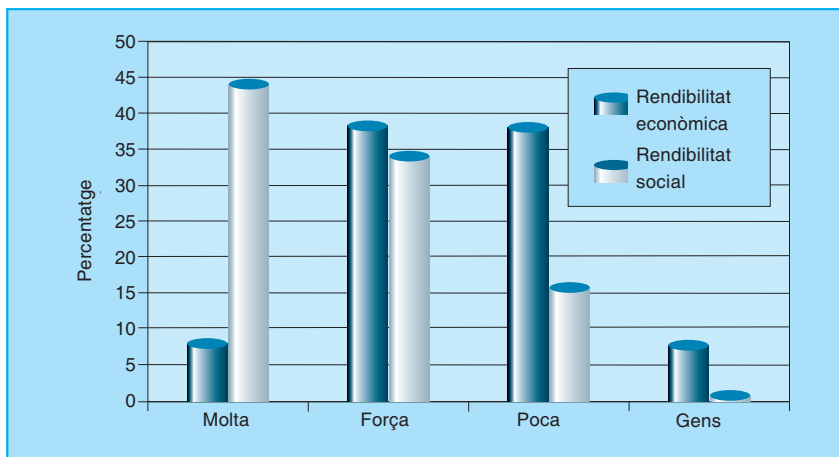
Cens de piscines cobertes a Andalusia, tipus de gestió i entitat constructora.

PROVÍNCIA	GESTIÓ PER L'ADMINISTRACIÓ	CESSIÓ ADMINISTRATIVA	CONSTRUCCIÓ PÚBLICA	CONSTRUCCIÓ PRIVADA
GRANADA	5	0	5	0
MÀLAGA	9	1	10	4
ALMERIA	1	0	1	3
JAÉN	2	0	2	0
HUELVA	2	0	2	0
CADIS	5	5	10	1
CÒRDOVA	5	0	5	0
SEVILLA	10	3	13	6
TOTAL	39	9	48	14

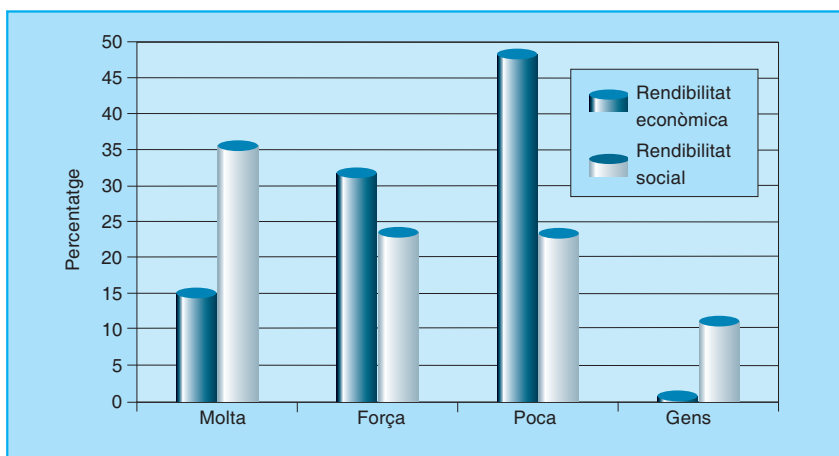
■ FIGURA 1.
Rendibilitat econòmica i social dels cursos d'aprenentatge desenvolupats a les piscines públiques cobertes d'Andalusia.

■ FIGURA 2.
Rendibilitat econòmica i social dels programes aquàtics de natació terapèutica desenvolupats a les piscines públiques cobertes d'Andalusia.

■ FIGURA 3.
Rendibilitat econòmica i social dels programes aquàtics de natació per a bebès desenvolupats a les piscines públiques cobertes d'Andalusia.

les piscines analitzades els ingressos que generen aquest tipus de cursos es qualifiquen com a poc rendibles en relació amb les despeses (figura 1).

Rendibilitat econòmica i social de la natació terapèutica

Pel que fa a la natació terapèutica, els resultats obtinguts ens indiquen que gairebé en la meitat de les instal·lacions, aquesta mena d'activitat és molt reconeguda des de la perspectiva social i poc des d'una rendibilitat econòmica, és a dir, són activitats que generen pocs ingressos, tenint en compte que els usuaris que assisteixen a les piscines, ho fan en un nombre elevat. No en va en la meitat de les instal·lacions afirmen que la rendibilitat econòmica de la natació terapèutica és poca o cap, i són més de dos terços els que creuen que tenen molta rendibilitat social o força (figura 2).

Rendibilitat econòmica i social de la natació per a bebès

En aquest cas ens trobem amb una activitat aquàtica en la qual el 50 % de les instal·lacions afirmen que la seva rendibilitat econòmica és considerable (molta o força), davant de l'altre 50 % que obtenen pocs ingressos. D'altra banda, la rendibilitat social està demostrada en quasi dos terços de les piscines, davant d'un terç que considera aquesta activitat poc rendible socialment (figura 3).

Rendibilitat econòmica i social de la natació lliure

La natació lliure és una de les activitats amb una gran rendibilitat econòmica, no en va són el 90 % de les piscines enquestades les que consideren els seus ingressos com a força o molts. Aquest alt grau de rendibilitat econòmica s'assembla al que obtenen des de la perspectiva social, car són més del 90 % de les instal·lacions les que obtenen uns índexs de rendibilitat social molt elevats (força o

molt). En tots dos casos, aproximadament el 10 % de les piscines cobertes no obtenen beneficis econòmics ni socials dels programes aquàtics de natació lliure (figura 4).

Rendibilitat econòmica i social dels programes aquàtics per a persones discapacitades

La dada que crida més l'atenció de les que hem obtingut en l'anàlisi de les activitats aquàtiques per a persones amb algun tipus de discapacitat és l'escassa rendibilitat econòmica que generen aquesta mena de programes, per tal com en un 60 % de les piscines aquestes activitats no generen ingressos. D'altra banda, la rendibilitat social es troba en uns valors intermedis, i són un 65 % de les instal·lacions les que obtenen força o molta rendibilitat social davant d'un 35 % que n'obtenen poca o cap (figura 5).

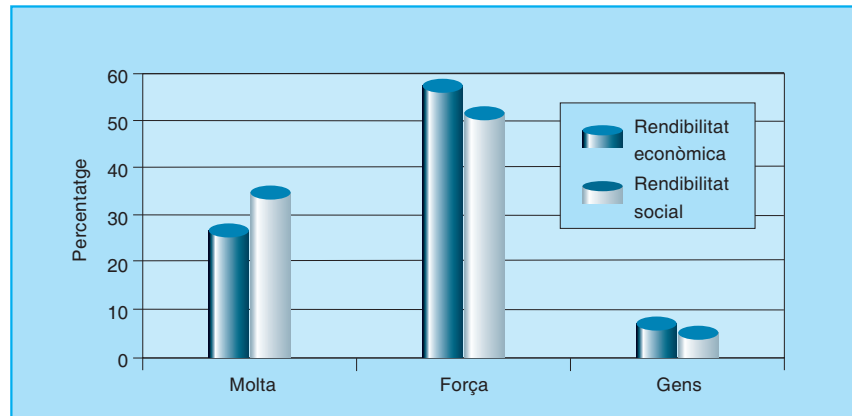
Rendibilitat econòmica i social de la gimnàstica a l'aigua

En la meitat de les piscines la rendibilitat econòmica de la gimnàstica a l'aigua és poca; en una mica menys d'un terç aquesta rendibilitat és força o molta. Les dades sobre els beneficis socials són força disperses: en una mica més de la meitat de les piscines els beneficis socials són elevats (força o molt) i en la resta aquests beneficis no es consideren suficients (poc o cap) (figura 6).

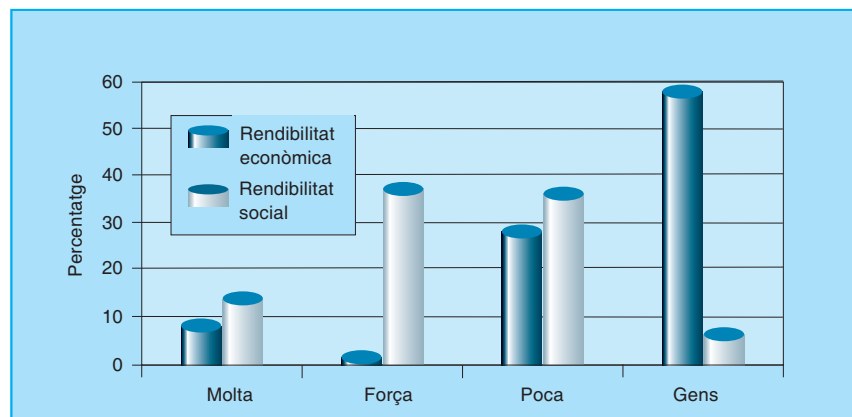
Discussió

L'activitat que, tant econòmicament com socialment és més rendible, són els cursos d'aprenentatge. La gran aflluència d'usuaris en aquests cursos en garanteix la importància social i la rendibilitat econòmica. Aquesta dada confirma que els cursos són la segona font d'ingressos de les piscines cobertes, segons l'estudi realitzat pel Servei d'Equipaments de la Direcció General d'esports de la Generalitat de Catalunya (1999, 2002).

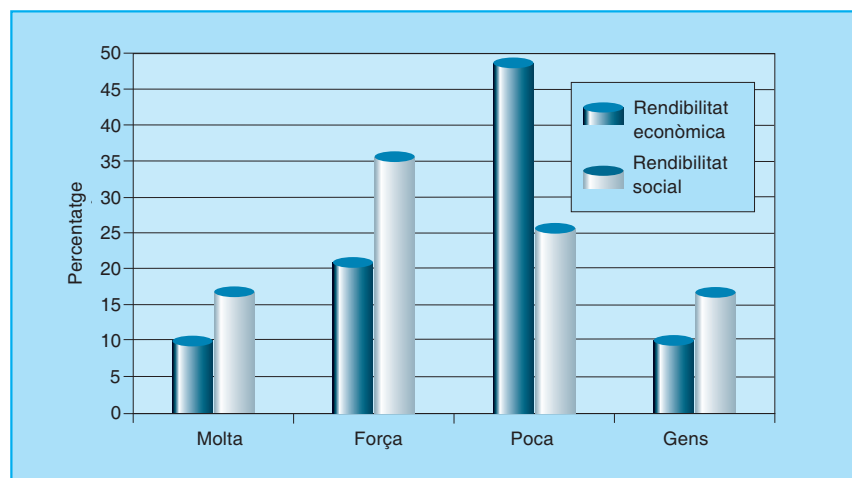
■ FIGURA 4.
Rendibilitat econòmica i social dels programes aquàtics de natació lliure desenvolupats a les piscines públiques cobertes d'Andalusia.

■ FIGURA 5.
Rendibilitat econòmica i social dels programes aquàtics per a persones discapacitades desenvolupats a les piscines públiques cobertes d'Andalusia.

■ FIGURA 6.
Rendibilitat econòmica i social dels programes aquàtics de gimnàstica a l'aigua desenvolupats a les piscines públiques cobertes d'Andalusia.

La natació terapèutica és una altra de les activitats que, des del punt de vista social, és molt reconeguda; tanmateix, la seva rendibilitat econòmica és discutible. Això pot ser degut al fet que la majoria d'usuaris que realitzen aquesta mena de programes aquàtics són persones grans, que gaudeixen d'elevats descomptes i grans facilitats per a la pràctica de l'activitat.

Els programes de competició no són rendibles econòmicament, tanmateix, des del punt de vista social sí que són reconeguts.

La gimnàstica a l'aigua és una de les activitats que no tenen gran rendibilitat ni en l'aspecte econòmic ni en el social. Les causes poden ser que aquesta activitat encara no estigui gaire arrelada i necessiti un determinat temps per adequar-hi tant la instal·lació com el grau de preparació dels monitors.

La natació per a bebès és una activitat força acceptada a nivell social, segons els responsables de les instal·lacions, però no arriba a tenir una gran rendibilitat econòmica.

Les activitats aquàtiques per a discapacitats no són rendibles a nivell econòmic; tanmateix, el fet d'oferir aquest servei a persones amb discapacitats fan que socialment sí que estigui reconegut.

La natació lliure, activitat que implica que els usuaris abonin una quantitat econòmica per utilitzar la instal·lació, per nedar, sense necessitat d'un monitor, implica que tingui gran rendibilitat eco-

nòmica i força rendibilitat des del punt de vista social.

Conclusions

Les dades obtingudes afirmen que els programes aquàtics són una part molt important de la programació diària de les piscines cobertes.

Hi ha activitats, com ara els cursos d'aprenentatge a diferents edats, que tenen una rendibilitat econòmica i social molt elevada, la qual cosa evidencia la importància d'aquest grup d'activitats per a una gestió adequada de les instal·lacions.

Hi ha un altre grup d'activitats amb gran rellevància des d'un punt de vista social, però que no tenen els beneficis econòmics desitjats; aquest és el cas de la natació per a persones discapacitades. El fet de satisfer la demanda de persones amb necessitats educatives especials compensa les possibles pèrdues econòmiques.

Tant la natació per a bebès com la natació terapèutica són programes que necessiten evolucionar, tant en la formació dels educadors com en les característiques de les instal·lacions, per tal d'aconseguir de millorar-ne la rendibilitat econòmica.

Finalment, els programes de competició tenen una gran acceptació social; tanmateix, la seva rendibilitat econòmica és nul·la, atès que la majoria dels clubs esportius no paguen per utilitzar les instal·lacions, perquè aquestes són cedides

a aquests clubs, en un nombre d'hores determinat, per la mateixa administració gestora, en forma de subvenció, per als seus entrenaments diaris i competicions setmanals. Tot el contrari del que s'esdevé amb la natació lliure, que és una activitat on l'usuari paga preus elevats, sense necessitat de requerir els serveis de monitors per a exercir-ne la pràctica, i en conseqüència, la rendibilitat des del punt de vista econòmic és màxima.

Bibliografia

- Blanco, J. C. (1991). La gestión del centro M-86, *Ocio/Sport* (32), 143-162
- Junta de Andalucía (1997). *Censo de instalaciones deportivas de Andalucía*. Instituto Andaluz del Deporte. Málaga.
- (1998). *Plan Director de Instalaciones Deportivas de Andalucía* Consejería de Turismo y Deporte. Sevilla.
- Mestre, J. (1989). *La Gestión del Deporte Municipal*, Madrid: INDE.
- Moreno, J. A. (1997). *Relación oferta-demanda de las instalaciones acuáticas cubiertas: bases para un programa motor en actividades acuáticas educativas*. Facultad de Psicología. Tesis Doctoral. Universitat de València.
- (1998). El gestor y los programas en las instalaciones acuáticas cubiertas. *Agua y Gestión*, 43 (1998), 30-37.
- Servicio de equipamientos (1997). Dirección general de deportes de la Generalidad de Cataluña "Encuesta sobre la gestión y el uso de piscinas cubiertas". *Agua y Gestión* (39), 40-43.
- (2002). Dirección general de deportes de la Generalidad de Cataluña. "Encuesta 2001 de piscinas cubiertas". *Full Tècnic*, 27.

ANEXO. Costes de gestión y oferta deportiva de instalaciones acuáticas cubiertas públicas en Andalucía

A. DATOS DE LA INSTALACIÓN

Nombre de la instalación: _____
 Dirección: _____ C.P.: _____
 Municipio: _____ Provincia: _____
 Nombre de la entidad propietaria: _____
 Nombre de la entidad gestora: _____
 TLF. : _____ FAX: _____ Correo electrónico: _____ WEB: _____
 Año de inauguración: _____ Última reforma: _____

B. DATOS GENERALES DE GESTIÓN

- ¿Qué forma de gestión se utiliza? Directa Indirecta Otras
- ¿Está establecido el aforo máximo de usuarios de la instalación? No Sí Cuál es
- ¿Cuanta gente trabaja en la instalación? ¿Cuántas horas al día? ¿Cuántos días a la semana?

Departamento	N.º de personas	N.º horas día	N.º horas semana
Responsable instalación			
Coordinador actividades			
Monitores/entrenadores			
Personal mantenimiento			
Personal limpieza			
Socorristas			
Administración			

- ¿Cuáles son los espacios complementarios o servicios de la instalación?
 Sauna Sala de musculación Hidromasaje Otros
- ¿Cuál es el coste mensual de funcionamiento de la instalación? €
- ¿Cuál es el coste anual total, incluidos todos los conceptos, de funcionamiento de la instalación? €
- ¿Cómo se desglosan aproximadamente los gastos anuales?
 Personal: € Agua: € Luz: €
 Combustible: € Tratamiento agua: € Limpieza: €
 Promoción y marketing: € Otros: €
- ¿Cuáles son los ingresos anuales que genera la instalación? €
- ¿De dónde provienen los ingresos anuales de la piscina?
 Abonos: % Cursillos: % Entradas: %
 Subvenciones: % Otros: %
- De los siguientes servicios, indique cuáles se gestionan con modelo de gestión directa, indirecta o mixto.
 Limpieza: G. DIRECTA G. INDIRECTA G. MIXTA
 Mantenimiento: G. DIRECTA G. INDIRECTA G. MIXTA
 Personal Técnico: G. DIRECTA G. INDIRECTA G. MIXTA
- ¿Cuál es el número de usuarios que pasa diariamente como media por el recinto de vasos? usuarios
- ¿Cuál es la ocupación máxima en hora punta del recinto de vasos? usuarios
- ¿Cuál es el nivel aproximado de ocupación que tiene el vaso por cada hora de un día de uso?

Nivel/Hora	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Saturado																				
Medio																				
Baja																				

- Dimensiones de los vasos

N.º de vasos	LONGITUD (m)		PROFUNDIDAD (m)	
	Largo	Ancho	Mínimo	Máximo
1				
2				
3				
4				

ANEXO. (Continuación)

15. ¿Qué importancia tiene a nivel social y cuál es la rentabilidad económica de cada uno de los siguientes programas de actividades acuáticas?

Programa	IMPORTANCIA				RENTABILIDAD			
	Mucha	Bastante	Poca	Ninguna	Mucha	Bastante	Poca	Ninguna
Cursos aprendizaje								
Natación terapéutica								
Bebés								
Competición								
Entrenamiento								
Nado libre								
Discapacitados								
Gimnasia en el agua								
Otros								

16. De los siguientes aspectos relacionados con la gestión de su instalación, señale la frecuencia con que se produce:

	0: Nunca	1: Pocas veces	2: Muchas veces	3: Frecuentemente
FUNCIONES				
Quejas de usuarios por precios demasiado elevados			0	1 2 3
Los usuarios son estables			0	1 2 3
Queja de usuarios por mala calidad del servicio			0	1 2 3
Los usuarios reclaman otra instalación similar			0	1 2 3
Demanda de nuevas actividades			0	1 2 3
Precios demasiado bajos para el servicio que se ofrece			0	1 2 3

17. Días y horas de funcionamiento de la instalación

Horario en días laborales (de lunes a sábado):

Horario días festivos:

N.º de días que permanece la instalación abierta al año:

Meses del año que se cierra la instalación:

18. Indique el número de usuarios al día que pasan por la instalación

Bebés: Cursos Infantiles: Natación escolar:

Matronatación: Baño libre: Clubs Natación:

Natación terapéutica: Gimnasia en el agua: Otros:

19. Indique el número de usuarios que pasa por la instalación acuática diariamente:

Lunes: Martes: Miércoles: Jueves:

Viernes: Sábado: Domingo:

20. ¿Cuál es el precio medio de las actividades que se realizan en la piscina?

ACTIVIDADES	PRECIO
Cursos aprendizaje	
Natación terapéutica	
Bebés	
Competición	
Entrenamiento	
Nado libre	
Discapacitados	
Gimnasia en el agua	

21. Según la demanda que tiene la instalación, ¿cree que existe la necesidad de construir nuevas piscinas cubiertas en su comarca o municipio? Sí
-
- No
-

22. ¿Cuál es el presupuesto destinado al deporte que tiene el municipio en los cuatro últimos años?

AÑO	PRESUPUESTO
1999	
2000	
2001	
2002	

23. ¿Cree que es importante la participación de los gestores deportivos en el proyecto de construcción del futuro recinto? Sí
-
- No
-

24. ¿Ha participado usted como técnico en el proceso de elaboración del proyecto de la piscina cubierta que actualmente dirige? Sí
-
- No
-

25. ¿Existe un proyecto de gestión de la piscina cubierta? Sí
-
- No
-

26. ¿Ha participado usted en el proyecto o plan de gestión de la piscina que dirige? Sí
-
- No
-

